स्याः

श्रीगणेशायनमः ॐ गणानांत्वागणपतिंहवामहेप्रिया
णांत्वाप्रियपतिंहवामहेनिधीनांत्वानिधिपतिंहवा
महेवसोमम आहमजानिगर्भधमात्वमजासिगर्भधम् १
गायत्रीत्रिष्टुप गायत्रीत्रिष्टुब्जगत्यनुष्टुप्पङ्क्त्यासहबृहत्युष्णिहा
ककुप्सूचीभिःशम्यन्तुत्वा २ द्विपदायाःद्विपदायाश्चतुष्पदा
स्त्रिपदायाश्चषट्पदाः विच्छन्दायाश्चसच्छन्दाः सूचीभिः श
म्यन्तुत्वा ३ सहस्तोमाःसहच्छन्दसः सहस्तोमाःसहच्छन्दसआ
वृतःसहप्रमाऋषयःसप्तदैव्याः पूर्वेषांपन्थामनुदृश्यधीराः अ
न्वालेभिरेरथ्योनरश्मीन् ४ ॐ यज्जाग्रतइतिषडृचस्य शिवसंकल्प
ऋषिर्मनोदेवता त्रिष्टुप्छन्दः श्रीरुद्रजपेविनियोगः यज्जा

राम १

राम १

ना रथनाभाविवाराः यस्मिंश्चित्तꣳ थिरश्वानिव सुषारथिरश्वानि
वयन्मनुष्यान्नेनीयतेभीशुभिर्वाजिनइव हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं जविष्ठं
तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १ ॐ यज्जाग्रतइति षड्यायनमः ६
ति प्रथमोऽध्यायः ॐ सहस्रशीर्षेति षोडशर्चस्य पुरुषसूक्तस्य नारा
यणऋषिः पुरुषो देवताऽनुष्टुप्छन्दः श्रीरुद्रप्रीतोजपे विनियोगः
ॐ सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात्स भूमिꣳ सर्वतस्पृ
त्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् १ अथासनम् पुरुषएवपुरुषएवेदꣳ सर्वंय
द्भूतं यच्च भाव्यं उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति २ एतावा
नस्य महिमातो ज्यायांश्च पुरुषः पादोस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृ
तं दिवि ३ पाद्यम् त्रिपादूर्ध्वः त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः पादोस्येहाभ

दृशा८

२

ग्रतः यज्जाग्रतो दूरमुदैति दैवंतदुसुप्तस्यतथैवैति दूरं
गमंज्योतिषांज्योतिरेकंतन्मेमनः शिवसंकल्पमस्तु येन
कर्म्माणि येनकर्म्माण्यपसोमनीषिणोयज्ञेनकृण्वंतिविदथे
षुधीराः यदपूर्व्वंयक्षमंतः प्रजानांतन्मेमनःशिवसंकल्पम
स्तु ६ यत्प्रज्ञानम् यत्प्रज्ञानमुतचेतोधृतिश्च यज्ज्योतिरंत
रमृतंप्रजासु यस्मान्नऋतेकिंचनकर्म्मक्रियतेतन्मेमनः शि
वसंकल्पमस्तु ७ येनेदम् येनेदंभूतंभुवनंभविष्यत्परिगृही
तममृतेनसर्वं येनयज्ञस्तायतेसप्तहोतातन्मेमनः शिवसंक
ल्पमस्तु ८ यस्मिन्नृचः यस्मिन्नृचःसामयजूंषियस्मिन्प्रतिष्ठि

नेः३ गो१

स्यासीत्किं बाहू किमूरू पादा उच्येते १० पुष्पम् ब्राह्म
णोऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां
शूद्रो अजायत ११ धूपम् चन्द्रमा मनसः चन्द्रमा मनसो
जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत श्रोत्राद्वायुश्च प्राणाश्च मुखादग्नि
रजायत १२ दीपम् नाभ्या आसीत् नाभ्या आसीदन्तरिक्षं
शीर्ष्णो द्यौः समवर्त्तत पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकाँ अक
ल्पयन् १३ नैवेद्यम् यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत
वसन्तोस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः १४ नमस्कारः स
प्तास्या सप्तास्यासन्परिधयास्त्रिः सप्तसमिधः कृताः देवा यद्यज्ञं
तन्वाना अबध्नन्पुरुषंपशुम् १५ प्रदक्षिणा यज्ञेन यज्ञं यज्ञेय

सो॰ ६ ३ ३ ३

ततोविराट्१

वत्पुनः ततोविष्वङ्व्यक्रामत्साशनानशनेअभिः ४ अर्घ्यम् ततोवि
राडजायत विराजोअधिपूरुषः सजातोअत्यरिच्यत पश्चाद्भूमि
थोपुरः ५ आचमनम् तस्माद्यज्ञात् तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृ
तंपृषदाज्यं पशूंस्ताँश्चक्रेवायव्यानारण्याग्राम्याश्चये ६ स्ना
नम् तस्माद्यज्ञात् तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ऋचः सामानियज्ञिरे
छन्दांसिजज्ञिरेतस्माद्यजुस्तस्मादजायत ७ वस्त्रम् तस्मादश्
श्वाः तस्मादश्वाअजायन्तयेकेचोभयादतः गावोहयज्ञिरेतस्मा
तस्माज्जाताअजावयः ८ यज्ञोपवीतम् तंयज्ञं तंयज्ञम्बर्हिषिप्रौ
क्षन्पुरुषंजातमग्रतः तेनदेवाअयजन्तसाध्याऋषयश्चये ९
गंधम् पुरुषम् यत्पुरुषंव्यदधुः कतिधाव्यकल्पयन् मुखंकिम

अग्नेतद्भूवन् यस्त्वैवं ब्राह्मणो विद्यात्तस्यै देवा असन्वशे २०
श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्यावहोरात्रे पार्श्वे नक्षत्राणि रूपमश्विनौ
व्यात्तम् इष्णन्निषाणामुं म इषाण सर्वलोकं म इषाण २१ अ
च्युतः संपन्नः इति शिक्षायैनमः इति द्वितीयोऽध्यायः २ आ
शुः शिशानेति अप्रतिरथ ऋषिः इन्द्रो देवता त्रिष्टुप् छन्दः जपे विनियो
गः आशुः शिशानः आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः
क्षोभणश्चर्षणीनाम् संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेना
अजयत्साकमिन्द्रः १ संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दु
श्च्यवनेन धृष्णुना तदिन्द्रेण जयत तत्सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा

ज्ञमयजन्तदेवास्तानिधर्म्माणिप्रथमान्यासन ते ह नाकंमहिमा
नः सचन्तयत्रपूर्वेसाध्याःसन्तिदेवाः १५ विसर्ज्जनम् सहस्रशी
र्षेतिशिरसेस्वाहा अद्भ्यःसंभृतःपृथिव्यैरसाच्चविश्वकर्म्मणःस
मवर्त्तताग्रे तस्यत्वष्टाविदधद्रूपमेतितन्मर्त्यस्यदेवत्वमाजानम
ग्रे १६ नेत्राहुतम् वेदाहमेतम्पुरुषंमहान्तमादित्यवर्णंतमसःपरस्ता
त् तमेवविदित्वातिमृत्युमेतिनान्यःपन्थाविद्यतेऽयनाय १७ प्र
जापतिश्चरतिगर्भे अन्तरजायमानोबहुधाविजायते तस्ययोनिं
परिपश्यन्तिधीराः तस्मिन्हतस्थुर्भुवनानिविश्वा १८ योदेव
भ्यः योदेवेभ्यो आतपतियोदेवानांपुरोहितः पूर्वोदेवेभ्योजा
तोनमोरुचायब्राह्मये १९ रुचंब्राह्मं रुचंब्राह्मंजनयन्तोदेवा

सन्नेताद्बृहस्पतिर्दक्षिणायज्ञः पुरएतु सोमः देवसेनानाम
भिभंजतीनांजयन्तीनाम्मरुतोयंत्वग्रम् ८ इन्द्रस्यवृष्णः
इन्द्रस्यवृष्णोवरुणस्यराज्ञ आदित्यानाम्मरुतं शर्द्धउग्र
म् महामनसांभुवनच्यवनानांघोषोदेवानां जयतामुदस्था
त् ९ उद्धर्षयमघवन्नायुधान्युत्सत्वानाम्मामकानाम्म
नांसि उद्वृत्रहन्वाजिनांवाजिनान्युद्रथानांजयतांयन्तु
घोषा १० अस्माकमिन्द्रः अस्माकमिन्द्रः समृतेषुध्वजे
ष्वस्माकंयाइषवस्ताजयन्तु अस्माकंवीराउत्तरेभवन्त्वस्मा
उदेवाअवताहवेषु ११ अमीषांचित्तं अमीषांचित्तंप्रतिलो

5 ५

ना २ स इषुहस्तैः स निषंगिभिर्वशी संस्रष्टा स युध इन्द्रो गणे
न संसृष्टजित्सोमपा बाहुशर्ध्युग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता
३ बृहस्पते परिदीया रथेन रक्षोहामित्राँ अपबाधमानः प्रभञ्जन्से
नाः प्रमृणो युधा जयन्नस्माकमेध्यविता रथानां ४ बलविज्ञाय स्थ
विरः प्रवीरः सहस्वान्वाजी सहमान उग्रः
अभिवीरो अभिसत्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमातिष्ठ गोवित् ५
गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्म प्र
मृणन्तमोजसा इमं सजाता अनुवीरयध्वमिन्द्रं सखादु
श्च्यवनः पृतनाषाडयुध्यो स्माकं सेना अवतु प्र युत्सु ७ इन्द्र आ

नातुवस्ताम् उरोर्वरीयोवरुणस्तेकृणोतुजयंतन्त्वाग्नेदेवाम
दन्तु १२ ॐ आयुःशानेतिकृवचामहम् इतिलक्ष्मीयोध्यायः
ॐ विभ्राडसिनामदेवऋषिः सूर्योदेवतानिचृद्धनः श्रोत्र
दूनेमनस्त्रपोविनियोगः विभ्राड्बृहत् पिबतुसोम्यम्
मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविहुतम् वातजूतो योअभिरक्षतित्म
नाप्रजाःपुपोषपुरुधाविराजति १ उदुत्यम् उदुत्यंजातवेदसं
देवंवहंतिकेतवः दृशेविश्वायसूर्यम् येनापावकचक्षसा
भुरण्यन्तञ्जनाअनु त्वंवरुणपश्यसि ३ दैव्यावध्वर्यू दैव्या
वध्वर्यू आगतंरथेनसूर्यत्वचा मध्वायज्ञंसमञ्जाथेतंप्र
त्नथायंवेनश्चित्रंदेवानाम् ७ तम्प्रत्नथातंप्रत्नथापूर्वथावि

6

CC-0. Lal Bahadur Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

र्णित तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य विश्वमाभासि रो
चनम् १० तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्विततं सं ज
भार यदेदयुक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै ११
तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्योरु
पस्थे अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्धरितः सं भरन्ति १२
बण्महाँ असि सूर्य बडादित्य महाँ असि महस्ते सतो म
हिमा पनस्यतेऽद्धा देव महाँ असि १३ बट् सूर्य श्रवसा महाँ
असि सत्रा देव महाँ असि मह्ना देवानामसुर्यः पुरोहितो विभु

महस्ते सतो महिमा पनस्यतेऽद्धा देव महाँ असि १३ ...

७

प्र

स्वधेमयाज्ञेज्छनातिम्वर्हिहिरण्यरथं स्वर्विदमग्नीचीनंवृजिनं
दोहसेधुनी माश्रुज्ज्ञायमनुयासुवर्द्दसे ५ अयंवेनः अ
यंवेनश्चोदयत्पृश्निगर्भाज्योतिर्जरायूरजसोविमाने इ
ममपांसंगमेसूर्यस्यशिशुंनविप्रामतिभीरहन्ति ६ चित्रंदे
वानाम् चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः आ
प्राद्यावापृथिवीअन्तरिक्षंसूर्यआत्माजगतस्तस्थुषश्च ७ आ
नःआनन्द्राभिविदथेषुशस्तिर्वैश्वानरःसवितादेवएतु अपियथा
युवानोमत्सथानोविश्वंजगदभिपित्वेमनीषा ८ यद्यकच्चवृत्र
हन्नुदगा अभिसूर्यसर्वंतदिन्द्रतेवशे ९ तरणिर्विश्वद

आयन्तइव सूर्य्यम् आयन्तइव सूर्य्यं विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत वसू
नि जाते जनमान ओजसा प्रति भागन्न दीधिम १५ अद्या देवाः
अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निरवद्यात्तन्नो
मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १६ आकृ
ष्णेन आकृष्णेन रजसा वर्त्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यंच
हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् १७ वि
भ्राडिति नवन यायवोषट् इति चतुर्थोऽध्यायः ॐ रुद्राध्याय
स्य अघोर ऋषिः रुद्रो देवता गायत्र्यादीनि छन्दांसि पापक्षय
पूर्वकं श्रीरुद्र नमस्ते जपे विनियोगः नमस्ते ॐ नमस्तेरु
द्रमन्यवे उतोत इषवे नमः बाहुभ्यामुत ते नमः १ या ते रुद्र शि
वा तनूरघोरापापकाशिनी तया नस्तन्वा शन्तमया गिरिशन्ताभिचा

शिवेनेति हे गिरिश शिवेन शिवेन वचसा त्वा त्वां अच्छावदामसि यथा
यथावत् स्तुत्यादिस्वरूपेण वचसा त्वां अभिवादये अच्छापूर्वो वदतिरभि
वादनेवर्त्तते अतः हेतोः अस्माकं सर्वमिज्जगत् सर्वमेवास्मत् संबधि

शिवेन वचसा त्वा गिरिशाच्छावदामसि यथा नः सर्वमिज्जगदयक्ष्मं सुम
ना असत् ४ अध्यवोचदधिवक्ता प्रथमो दैव्यो भिषक् अहींश्च सर्वाञ्ज
म्भयन्त्सर्वाश्च यातुधान्योऽधराचीः परासुव ५

स्थावरजंगमादिकम् अयक्ष्मं यक्ष्मा व्याधीः तद्रहितम् असत् भ
यात् सुमनाः शोभनमनस्कं च भयात् इतःशब्दश्च वार्थकोपुक्तः इति
४ अध्यवोचत् हे रुद्र भवान् अधिवक्ता दैव्यश्रेष्ठानां भक्तानां स्तवको
यान् पार्षदान् अध्यवोचत् अधिअवदीत् सन्तापयतु भवान्केऽपि भूतः

नयेंतामादित्यरूपवान् येचैनंरुद्धिमनुपात्राद्वा अभितः श्रितास्तस्यनैषांचहेडः अ
वईमहे इतिसेवल्पास्थाचक्षुः ६ असौयोवसर्पतीतियः असौरुद्रः अवसर्प
तिअस्तगिरिमुत्रपाश्रितः सन् कैलाशाद्ध आगम्यपुनस्तमायातिनीलग्रीवः
देवतोपकारार्थंपल्लीतत्विषेणस्यामकण्ठः विलोहितः विगतः रजोगुणाः लो
घद्धायायमसूलक्षलोहितोवा उत अपियंजनं भक्तिचयत्संतुष्टोगोपा अपि अदृ
श्रन् उदहार्योऽपि अदृश्रन् सन् नअस्मानिवगोपान्मृडयातिसुखा

असौ यो ऽवसर्पति नीलग्रीवो विलोहितः ।
उतैनं गोपा अदृश्रन्नुदहार्यः स दृष्टो मृडयाति नः ॥ ७

यति इत्यादिरुद्रस्यमहिमाख्यानं मनुष्योवतनन्तं चोक्तं येत्विति अ
सौयः आदित्यस्वरूपोरुद्रः अवसर्पति गच्छतिसमये संध्यायांसायंसमोप
कराद्धत्वलोहितस्थवति गोपालाउदहार्योऽपियं पश्यन्ति यश्चदृष्टःसन्
सर्वान्मृडयतिसोस्मानि मृडयतु ७

यि ऽ भिति कपर्द्दिनः श्रीमहारुद्रस्य धनुः अस्मान्प्रति विज्यं विगतज्या
पनेत्रिकाय अस्मत्तः पाप्मनः अस्तु वाणावान् इषुधिः विशल्याः विगता विश
ल्लिताः शल्याः शरा यस्मान्न पाप्मनो अस्तु उतकिंच अस्य रुद्रस्य याऽइषवः ॥

ज्यं धनुः कपर्द्दिनो विशल्यो वाणावां उत अनेशन्नस्य याऽइषव आभुरस्य नि
षंगधिः १० याते हेतिर्मीढुष्टम हस्ते बभूव ते धनुः तयास्मान्विश्वतस्त्व
मयक्ष्मया परिभुज ॥

ताः अनेशन् नष्टा भवन्तु अस्य निषंगधिः निषंगः खड्गो निधीयते अनेति
निषंगधिः खड्गकोशः सः आभुः रिक्तो अस्तु १० याते इति हे मीढुष्टम सेवक अ
भीष्टवर्षक हे यात्राते हेतिः खड्गः यच्च धनुः बभूव अस्ति तया हेत्या तेन धनुषा च वि
श्वतः अस्मान्परिभुज सर्वतः पालय तया कथंभूतया अयक्ष्मया यक्ष्माप्य

मानइति हे महारुद्र त्वां नमः अस्माकं महान्तं वृद्धं गुर्वाचार्य्यपुरोहितमा
त्विजादिकं मा अवधीः मानाभाय उत समुच्चयेनः अर्भकं बालकं मा अवधीः ९
यौवनः उक्षन्तं अन्नपानादिना अस्मान् सिंचन्तं अस्मत्पोषकं तरुणं अस्मदीयं अ
पत्यं वा यजमानादिकं मा अस्मत्प्रजातारं मा अवधीः उत नः उक्षितं रेतःप्रसूतिना सिक्तं ग

मानो महान्तमुत मानो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मान उक्षितम् मानोऽवधीः
पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः १५ १२

मानर

१२ र्भस्थं अन्नपानादिना सिञ्चं पोष्यवर्गं च मा अवधीः उत पितरं मा अवधीः उत मा
तरं मा अवधीः महत्पदेनोपात्तयोरपि पित्रोः पुनरुपादानं नमस्कृति सूचनाय हे रुद्र
नः प्रियाः प्रेयसी मा अवधीः नस्तन्वः तनूः शरीराणि मा रीरिषः मा हिंसीः म
स्त्रीनिमित्तीभूता यस्य कस्यापि तनूः मा रीरिषः इत्यर्थः उत्तमे वचने रिषे

हिंसायां १५

मानस्तोक इति हे रुद्र नः तोके पौत्रप्रपौत्रादौ तनये पुत्रे मा रीरिषः माहिंसां कुर्याः
नः आयुषि आयुर्वृद्धे गोषु अश्वेषु महिषकमप्यनेनोपलक्षितं हे रुद्र भामि
नः क्रोधयुक्तात् वीरान् योधपुरुषान् मा वधीः नत्रः हे रुद्र पराः हविष्मंतः
होमसाधनद्रव्यसहिताः सदमित् सर्वदा इत् त्वा त्वामेव हवामहे यज्ञेषु आह्वयामः त

वर त्वा र

मा नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः मा नो वीरा
न्रुद्र भामितो वधीर्हविष्मंतः सदमित्त्वा हवामहे १६ नमो हिरण्यबाहवे से
नान्ये दिशां च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यः पशूनां पतये नमो

तस्त्वं देवक्षरराणावयमिति भावः इतप्रायोऽष्टवकारार्थकः १६ नमो हिरण्य
बाहवे इति अन्नासंव्योमान् उद्धान्नमस्करोमि नत्रापि सेनान्यमयनः सौना
न्यं [illegible]
[illegible] यजायते उद्धायनमः पशुनः दिशां पतये नमो नमः वृक्षेभ्यो व

न्यादयः तेषां पतये च निरोलवानिजस्तस्मै कृत्स्नो मध्ये समुद्रादीनां सन्निहितो
देशः तस्य पतये उच्चैर्घोषः शब्दो यस्मै वैरिह्रिया आक्रन्दो नादं तन्कारोयस्य
सेपतिः सेना विशेषः पत्तिविशिष्टस्य पतये नमः १० नमः कृत्स्नायेतिः कृत्स्नायतयाधा
वते उद्रायनमः कृत्स्ना स्वाभाव्या पानस्व कृत्स्नाय नमः समस्त उद्यतो धवरा

15 नमो नो हिनाय स्थपतये वृक्षाणां पतये नमो नमो भुवंतये वारिवस्कृतायौष
धीनां पतये नमो नमः उच्चैर्घोषायाक्रंदयते पत्तीनां पतये नमो नमः १०॥

रोहितायु घो हि कृत्स्नायतनस्तस्य भावः कृत्स्नायतनता तयसह धाव
ने कुर्वंति मकारलोपः छांदसः सत्वानां प्राणिनां सात्विकानां
वा पतये नमः अनापि तिर्यीकारलोपः छांदसः तत्समालाघ

१३

भापदेन शरीरराशिसमाप्तिपदेन तत्तदधिष्ठातारो जीवात्मपरमात्मादयः सर्वशः
शः अभिधीयंते आसमंताभ्दावेन विध्यतीत्याव्याधिनीसेना गजतुरगादिसमूह
पात्तस्वरूपेभ्यः विशेषेण विध्यंति येतत्पतयः तत्स्वरूपेभ्यश्च उगणाभ्य एतं उपेस

नमः सभाभ्यः सभापतिभ्यश्च वो नमो नमो श्वेभ्यो श्वपतिभ्यश्च वो नमो नमः आ
व्याधिनीभ्यो विविध्यंतीभ्यश्च वो नमो नम उगणाभ्यस्तृंहतीभ्यश्च वो
16 नमो नमः २४ नमो गणेभ्यो गणपतिभ्यश्च वो नमो नमो व्रातेभ्यो व्रातपतिभ्य

गिस्पश्च न्यपवरीतो पश्चद्वत्तः तृंहतीभ्यः तृं हंति हिंसां कुर्वंतीभ्यः इति
सेनाविशेषणम् २४ नमो गणेभ्यो इति देवपितृपक्षादीनां समूहात्पतिश्चेति
षष्ठत्वः व्रातोपि गणाः सवगर्सो मेधावी विरूपा विविधरूपाणि तुरंगरूपा गग
नपवनादयो वा अतो विश्वरूपाः विश्वा [illegible] नमः २५

कपर्द्दिने इति कपर्द्दो नाम कपर्दजटाजूटवान् व्युप्ताः विकीर्णा मुंडिता वा केशा यस्य स व्युप्त
केशः सहस्राणि असंख्यानि नेत्राणि यस्य सः सहस्राक्षः शतानि धनूंषि यस्य स श

नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च वो नमो नमो भवाय च रुद्राय च नमः शर्वाय च पशुपत
ये च नमो नीलग्रीवाय च शितिकण्ठाय च नमः २८ नमः कपर्द्दिने च व्युप्तकेशा
य नमः सहस्राक्षाय च शतधन्वने च नमो गिरिशयाय च शिपिविष्टाय च नमो मीढु
ष्टमाय चेषुमते च नमः २९ नमो ह्रस्वाय च वामनाय च नमो बृहते च वर्षीय
से च नमो वृद्धाय च सवृधे च नमोऽग्र्याय च प्रथमाय च ३०

17

तधन्वा गिरिशः शिपिविष्टो व्याख्यात एव इषुमद्भ्यः मीढुष्टमः श्रेष्ठः नमो निषंगिण
इषुधिमन्तः २० नमो ह्रस्वाय इति ह्रस्वो नमस्कृतः ह्रस्वो लघुप्रमाणः वामनः सं
कुचितांगः बृहन् महान् वर्षीयान् [illegible] [illegible] अग्र्यः प्र

रुद्राध्यायः

नमः सेनाभ्य इति सेना चमूः तत्स्वरूपेभ्यः सेनां नयन्तीति सेनान्यः सेनाध्यक्षाः का
र्त्तिकेयादयः तत्स्वरूपेभ्यश्च रथोऽस्यास्तीति रथी न विद्यन्ते रथा येषां ते ऽरथाः अ
रथाः रथाधिष्ठाता क्षत्तारः संग्रहीता सारथिः महान्तो जातितो वयो विकारस्तद्विशेषा वा

श्च वो नमो नमो गृत्सेभ्यो गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यो विश्व
रूपेभ्यश्च वो नमः २५ नमः सेनाभ्यः सेनानीभ्यश्च वो नमो नमो रथिभ्यो अरथे
भ्यश्च वो नमो नमः क्षत्तृभ्यः संग्रहीतृभ्यश्च वो नमो नमो महद्भ्यो अर्भकेभ्यश्च वो
नमः नमस्तक्षभ्यो रथकारेभ्यश्च वो नमो नमः कुलालेभ्यः कर्मारेभ्यश्च वो नमो नमो नि
षादेभ्यः पुंजिष्ठेभ्यश्च वो नमो नमः श्वनिभ्यो मृगयुभ्यश्च वो नमो नमः २७॥

निषादा भिल्लविशेषाः पुंजिष्ठा जात्यन्तरसंकीर्णाः पुल्कसादयः शुनो नयन्तीति
श्वन्यः श्वकण्ठरज्जुधराः मृगान्कामयन्ते इति मृगयवो व्याधाः २७ नमः श्वभ्य इति शि

जिकराः श्वकण्ठाः भवादिनामस्तुतो योगरूढिः ... व्याधाः २८ नमः

पवर्जो २क गर्भान्तरितो वा गर्भाद्यगतो जघन्यः मध्ये जातो मध्यमः जघनं पश्चाद्भागः बुध्नं पुरोभागः तथा च ब्रह्माण्डादेः शरीरादेश्च पश्चाद्भागः पुरोभागश्च स एव तयो द्वौ तेनात्मपर्यायम् ३२ नमः सोभ्यायेति सोभो गन्धर्वनगरं

नमः सोभ्याय च प्रतिसर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नम उर्वर्याय च खल्याय च नमः ३३ नमो वन्याय च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च नमः आशुषेणाय चाशुरथाय च नमः
शूराय चावभेदिने च नमः ३४

प्रतिसरो विस्तारः मूर्तिः अभिचारकर्म वा यामः प्रहरः क्षेमः कुशलं श्लोकः पद्यं यशो वा अवसानं तत्समाप्तिः समयः उर्वरः उर्वरोदेशः हलवत्क्षेपा रं गर्भी गोधाधान्यमर्हति स्थानं खलः ते तु भवतीति शाद्यादिः ३५ नमो वन्या दीति वने भवो [illegible] पर्यन्तसन्नि

18

नमआशोवइति आसवेशीघ्रसंचरायतद्रूपायनमः अश्नुतेशीघ्रमध्वानंव्याप्नोति
इत्याशुः अजिरायगछतेन्तेयकायवा अजगतिक्षेपणयोः यद्वा अश्वावेगमनशी
लाय अजिरस्यंगवानामनथाचेमेऽध्वनिगछंतियेवांगरोवातित स्यपसर्वस्य

नमः आशवेचाजिरायचनम शीघ्र्यायचशीभ्यायचनम ऊर्म्यायचावस्वन्या
यचनमोनादेयायचद्वीप्यायच ३१ नमोज्येष्ठायचकनिष्ठायचनमः पूर्वजा
यचापरजायचनमोमध्यमायचापगल्भायचनमोजघन्यायचबुध्न्यायचनमः ३२

रूपायनमः एवमग्रेपिशीघ्रशीभ्योशीघ्रवचनेतनुभवतीतिछांदसोयत्
प्रत्ययः ऊर्मिर्जलकल्लोलस्तत्रभवो ऊर्म्यः अपोगच्छतीजलस्यध्वनिरवस्व
नस्तत्रभवः [illegible] नमो
ज्येष्ठायेतिवयोधिकोज्येष्ठः वयोन्यूनःकनिष्ठः सोदरोत्तपाभर्तापूर्वजा

दुंदुभ्याय दुंदुभौ भवाय आहननाय आहनने भवाय २५ नमो धृष्णवेति धृष्णुः प्रगल्भः प्रमृशतीति प्रमृशः पंडितः निषंगः खड्गः इषुधिस्तूणः तीक्ष्णा इषवो यस्य स्वायुधं यस्यास्तीति स्वायुधी सुधन्वा शोभनं धनुर्यस्येति सुधन्वा २६
नमः स्रुत्यायेति स्रवंतीति स्रुतिर्निर्झरादिः तत्र भवः स्रुत्यः पथि भवः पथ्यः काटः कूपे भवः

नमः कूप्याय चावट्याय च नमो वीध्र्याय चातप्याय च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्याय च २८ नमो वात्याय च रेष्म्याय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय च नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च २९

काट्यः नीचैर्गच्छतीति जलमेषेति नीपो निम्नभूमिस्तत्र भवो नीप्यः कुल्यायाम् सरसि भवः सरस्यः नद्यां भवो नादेयः वैशंतः २७ नमः कूप्यायेति कूपः प्रसिद्धः तत्र भवः कूप्यः एवमग्रेपि अवटो गर्तः विगत आतपो विध्रः आतपो दीप्ती

ति तो दिशः श्रवः गुणोऽस्त्याकाशात् श्रूयते इति श्रुत्यात्यावेदादिस्वरूपः शब्दः प्रतिश्र
वः प्रतिशब्दो गुरोः श्रुत्वा शिष्याणामनुवादो वा आशुषेणा शीघ्रगामिसेनावान्
आशुरथः शीघ्रगामिरथवान् शूरः पराक्रमवान् अवभेदी अवाचीनानां शत्रूणां
भेदकर्ता तस्मै भवस्तपाभ्यो रुद्रः तस्मै नमः ३४ नमो बिल्मिने इति बिल्मं शि

नमो बिल्मिने च कवचिने च नमो वर्मिणे च वरूथिने च नमः श्रुताय च श्रु
तसेनाय च नमो दुन्दुभ्याय चाहनन्याय च नमः ३५ नमो धृष्णवे च प्रमृशा
य च नमो निषङ्गिणे चेषुधिमते च नमस्तीक्ष्णेषवे चायुधिने च नमः स्वाय
चसरस्याय च नमो नाद्याय च वैशन्ताय च ३७
[illegible]लेखी स्वायुधाय च सुधन्विने च ३६ नमः श्रुत्याय च पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः १

रक्षणां [illegible] युगह
कारकं कोष्ठकं तद्वते श्रुताय श्रुतशब्दैर्भिः श्रवणाविषयीकृत्याय श्रुतसेनाय प्रसिद्धसेन्याय

स्या।

नमः शंभवायेति शं सं भवत्यस्मादिति संभवः शमुपशमने भावयतीति शं भवः शं
आनन्दस्वरूपभवः उत्पत्तिस्थानं भवत्यस्माद्विश्वमिति सुखपन्नेः शं वासो भवश्चेति शंभव
इति वा १९ वं मयस्करस्या शं भवत्यस्मादिति मयोभवः शंकरोतीति शंकरः मयः करोतीति म

नमः शंभवाय च मयोभवाय च नमः शंकराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिव
तराय च नमः ८१ नमः पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च नमस्तीर्थ्या
य च नमः शष्प्याय फेन्याय नम ८२

यस्करः शिवः शान्तो निर्विकारः आनन्दस्वरूपो वा अतिशयेन शिवः शिवतरस्त
स्मै नमः ८१ नमः पार्यायेति पारे भवः पार्यः अवारे अवरे भवः अवार्यः अनेन संसा
रं प्रतरतीति प्रतरणः अनेन संसारे उत्तरंतीत्युत्तरणः तीर्थे भवस्तीर्थ्यः कूले भवः
कूल्यः शष्पे नवतृणे भवः शष्प्यः फेने भवः फेन्यः ८२

20 २०

नमः शुष्क्यायेति शुष्के भवः हरिते भवो हरित्यः पांसुषु भवः पांसव्यः रजसि भवो रज
स्यः लोपे वर्णादर्शने संगरादौ भवो लोप्यः उलप्ये भवः उलप्यते उल्के वैरणो वा
प्यते इति उलप्यः प्रव्यक्तौ वर्णाः स षि स्थिति समसकालीना ब्रह्मांडादि बांद्वितीय
लकारलोपश्छान्दसः हरिर्वा हुवीर्गिनः ईश्वरो उभवत्वेन वैश्वपादिवातत्त्वभवः उ

२।

नमः शुष्क्याय च हरित्याय च नमः पांसव्याय च नमो लोप्याय चोलप्याय च न
म ऊर्व्याय च सूर्म्याय च ४५ नमः पर्णाय च पर्णशदाय च नम उद्गुरमाणाय चाभिघ्नते
च नम आखिदते च प्रखिदते च नम इषुकृद्भ्यो धनुः कृद्भ्यश्च वो नमो नमो वः
किरिकेभ्यो देवानां हृदयेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो नम आनिर्हतेभ्यः ४६

र्यासु एव वसु पुरुरूपः पर्णेभ्यः पर्णायेति पर्णपत्रं पर्णाक्षात्पतितं पर्णं तत्स्वरूपाय नलदभि
ष्वाल्लेदेन तत्स्वरूपाय वा उद्गुरयनमः सर्वमयत्वयमेव मन्येपि उद्गुरमाणाय उद्यमशीला
य आभिघ्नते आभिहननकर्ते आखिदते समन्तात्भावेन खेदं भजते प्रमन्नानां दीनानां वर्गे वा

नमः सिकत्यायेति सिकतासु भवः सिकत्यः प्रवाहे भवः प्रवाह्यः उदकमेव खि
लीकृतमश्मिलावेति यन्न लिनके स किंशिलः क्षयणा वासयोग्या स्थिराप इति क्षयणाः
कपर्दी जटिलः पुलस्तिः पुरस्तिष्ठतीति पुलस्तिः इरिणोऽनिवदकोदेशः तत्र इरिण्यः प्रपथे भवः

नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च नमः किंशिलाय च क्षयणाय च नमः कपर्दि
ने च पुलस्तये च नम इरिणाय च प्रपथ्याय च नमः ५३ नमो व्रज्याय च गोष्ठ्याय च
नमस्तल्प्याय च गेह्याय च नमो हृदय्याय च निवेष्प्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय
च ५४

प्रपथ्यः ५३ नमो व्रज्यायेति व्रजे गोपवासस्थले भवो व्रज्यः गोष्ठा गवामवासे भवो
गोष्ठ्यः तल्पे शयनीये भवस्तल्प्यः गेहे भवो गेह्यः हृदये भवो हृदय्यः निवेष्पे भवो
निवेष्प्यः [illegible] नमः ५५

स्म. त्यनुन् पाः सर्वो अपि तु स्वीय थाति षि श्री उद्र लिषयाः कदो भितवसेच न्न वड़ इति
वसेनाम कपर्दिने जटाधारिणे क्षयद्वीराय यद्वा क्षयेन वीरान नीयन्तेतस्मै
स्तेन मति प्रभरामहे द्विपदे मनुष्यवर्गे चतुष्पदे पशुवर्गे शं अस्मान् कल्याणाभू
इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतीः यथा शमसद्द्विपदे चतु
ष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् ४८ या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा विश्वाहा
भेषजी शिवा रुद्रस्य भेषजी तया नो मृड जीवसे ४९

यात्. किंच अस्मदीयं विश्वं सर्वं जंगमस्थावरात्मकं पुष्टं अस्तु अस्मिन् ग्रामे
अनातुरं रोगरहितं च सर्वं भवतु पुष्टं अस्मिन् ग्रामे अनातुरं त्वं भव भवति भाव प्रधा
नो निर्देशः इत्यर्थः ४८ या ते इति हे रुद्र या ते तनुः शिवस्वरूपा शिवा सा त्विको विश्वा
हा सर्वदा भेषजी वैद्यस्वरूपा तेन या भेषजी रुद्र इति रोगनाम शीवद्रावयति
स्मान् जीवसे जीवनाय: जीवनाय मृड सुखय ४९ [illegible] ति

प्रकर्षेणास्मा धूनां खेदं कुर्वन्ते इषूणां धनुषां च निर्मातृभ्यो वा युष्मभ्यं नमः ॥ ति १ ॥ क्षितौ शीतयोः
उद्राणां पूर्णाः अपह्नदय भूतानग्निवायुसूर्यान्नमस्करोति किरिकेभ्यः वो नमः ना
नोपकारेण जगदुपकुर्वन्तीति किरिकाः अग्निवायुसूर्याः किंभूतेभ्यः देवानां उद्राणां हृद
येभ्यः विचिन्वत्केभ्यः आनिर्हतेभ्यः हनिगत्यर्थः अहन्तिर्हिंसागन्धः भ्यः आगच्छभ्यः
सर्गादौ सर्वेभ्यो जेभ्यः उत्पन्नेभ्यः निर्गताभ्यः सत्यादिकारिभ्य इतिवार्थः ॥ ८६ ॥ अपेतेषां उद्राणामे

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्र नीललोहित । आसां प्रजानामेषां पशूनां मा भेर्मा रो मो एषां किंचना
ममत् ॥ ८७ ॥

कयप्रतिपादनाय द्राधिरुकेनैकं स्तौति द्रापयति द्राक् स्वायां गतौ द्रापयति पापिनः कुत्सि
तां गतिं नयतीति द्रापिः अन्धसोन्नस्य पतिः दरिद्रः परिग्रहरहितः न्यः वर्णितो नीललोहितः एवं
संबोध्य याचते नः आसां प्रजानां एषां पशूनां भा भेमा भैषीः मा रोक् मा भाक्षीः उद्रो भंगो
मोचनः [illegible] मा भंग

कुरु अममत् नो ॥ ८७ ॥ इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतीः ॥ रुद्राय प्रभरामहे प्रयच्छामि

सहस्राणीति हे भगवः भगवन् त्वं बाह्वोः सहस्रधाः सहस्राणि असंख्यातानि हेतयः आ
युधानि संति तेषां अस्माकं ईशानः प्रभुस्त्वं मुखा मुखानि पराचीनानि कृधि अस्मत्तः
पराङ्मुखानि पराङ्मुखानि कुर्वित्यर्थः ५२ असंख्याता इति ये रुद्राः असंख्याताः असंख्यातानि सह
स्राणि अधि भूम्यां भूमेरुपरि भूमौ अधिकारिणो तेषां धन्वानि धन्वं विसहस्रयोज
सहस्राणि सहस्रधो वा हेतवे तयः तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि ५
३ असंख्याता सहस्राणि ये रुद्रा अधि भूम्यां तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्म
सि ५४ अस्मिन्महत्यर्णवेऽन्तरिक्षे भवा अधि तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्म
सि ५५ नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः दिवं रुद्रा उपश्रिताः तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्
न्मसि ५६ नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः क्षमाचराः तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्
ने अव तन्मसि अति दूरे अवतनयामीत्यर्थः ५७ अस्मिन्निति अस्मिन्महति अर्णवे मेघा
धंतरगतजलमये अंतरिक्षे ये महान्महान्तो रुद्राः अधिकारिणः उपरि स्थिता वा तेषां धन्वं विदूरे
अवतनयाम इत्यर्थः ५५ नीलग्रीवा इति ये रुद्राः नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः श्यामकण्ठाः श्वेतकं

त्यादि ६१ ये इति ये रुद्रा अन्नेषु स्थिताः सन्तः भोजनपात्रेषु अन्नं भुंजानान् पानपात्रेषु उदकं जला-
दि पिबतो जनान् अनुपानाभिमतैर्दुग्धादिभिर्विशेषेण विध्यन्ति तेषामित्यादि ६२ ये इति ये
रुद्राः पन्तः पथीकाः भूयासभ्यन्ते भयोप्यसिकाः दिशः पथीदिकाः निरन्तरं स्थित्वा विष्वग्यस्थि-
ताः तेषामन्नं स्थिरं तेऽव तनयामहेति ६३ अथ स्वर्लोकादिलोकप्राप्तिमिच्छन्तस्तु शन्तमस्कन्ते तीर्थप्रार्थ-
ये रक्षावन्तो भयापह्नं स्वादि शोत्रुद्धो विनिरस्थिरे तेषामित्यादि ६३ नमोस्तु रुद्रेभ्यो ये दि-
वि येषां वर्षमिषवस्तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः तेभ्यो नमो अ-
स्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ६४ ❀ ❀❀

ये तेऽचन नमोस्तु इति रुद्रेभ्यो नमः केभ्यः ये दिवि स्वर्लोके तिष्ठन्ति येषां वर्षं इषवः इषुभिर्विवृ-
ष्टिभिर्वर्षये हिंस्यान् हिंसन्ति तेभ्यः अंजलिकरणार्थं दशांगुलीः प्राचीः दश दक्षिणा दश प्रतीची-
र्दश उदीचीर्दश ऊर्ध्वा करोमि तन्नमस्कारार्थः अपराधक्षमापनार्थः नमस्कारार्थं नत्वा गादि प्रा-
र्थनार्थं च प्रतिदिशं तान् रुद्रान् उद्दिश्य अंजलिं बध्नामीति भावः यद्वा अंजलिं बध्वा प्रतिदिशं तान्

२६

मस्कुर्वोत्तितेभ्यः नमोस्तुप्रार्थयन्तेतेउग्राः अस्मान्सस्त्रीपुत्रपौत्रामात्यवाहनं देवाद्दि
कान् अन्नन्तुन संतुतेनः मृडयन्तुसुखयन्तुपुनः यं यं द्विष्मः योवानः द्वेष्टि तेषां
उग्रं शांजंभेमुखेदध्मः भोजनार्थधारयामः ६७ नमोस्तिविमि पूर्वदेवान्नेयारपिकारिउकु
८१
नमोस्तुरुद्रेभ्योयेऽन्तरिक्षेयेषांवातइषवः तेभ्योदशप्राचीर्दशदक्षिणादशप्रतीचीर्द
शोदीचीर्दशोर्ध्वाः तेभ्योनमोअस्तुतेनोमृडयन्तुतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषां
जंभेदध्मः ६५
योनर्थेनक्षेयइतिदिक् ६५ नमोस्तिविमि नमोरुद्रेभ्योनमोनमःपूर्वोक्तार्थमस्य ६६
अथनीलस्यक्रम यथाभिमिते सोमद्विजराजवयंनवदनेनवोपासनायांस्थिताः तेनतु
तेनोनक्ष्यामुजामन्त्यममसुशुपितरीयोनामिकासुयथायथंविभ्यन्तः धारयामःप्रजावन्तः